

Branschgranskning inom rörelsenämnderna

Några synpunkter

Av förste taxeringsassistent Torsten Lindgren

Förslag har så gott som årligen framlagts eller i varje fall dryftats i syfte att bättre bekämpa skattefusket. Allt eftersom myndigheterna ges möjligheter till insyn i en skattskyldigs räkenskaper, handlingar m. m. utvecklas jämväl de skattskyldigas förmåga att finna utvägar — lagliga eller olagliga — att hålla sina inkomster låga. Ett led i strävandena att förstärka taxeringskontrollen utgör taxeringsassistentorganisationen som började sitt arbete från och med 1958 års taxering. Redan år 1961 (Kungl. Maj:ts prop. 100/1961 och SFS 340/1961) företogs en del ändringar i denna organisation i syfte att stärka samt rationalisera assistentorganisationen. Denna torde numera i stort sett vara helt utbyggd och har kanske till och med funnit sin arbetsform. Nu vanligen tillämpade arbetsformer skulle dock kanske kunna i vissa avseenden ändras i effektivitetsbefrämjande syfte.

De flesta av oss taxeringsassistenter granskar i regel rörelsedeklarationerna distrikt för distrikt. Sålunda kan en assistent som en dag granskar 20—30 deklamationer behandla praktiskt taget lika många branscher. Han måste med andra ord ideligen ”ställa om sig” i sitt tänkande. Det är klart att många säger att det är ingen större konst eller vållar dem särskilt besvär. Jag ifrågasätter ändå huruvida icke detta förhållande kan ge både en ojämn taxering och ibland ett sämre resul-

tat. Det förefaller mig vara mera ändamålsenligt att få koncentrera sig branschvis. Att under vissa dagar få ställa in hela sitt tankearbete och kunnande just på den branschen. Jag hade för några år sedan i uppdrag att ensam granska minkfarmarna i det län där jag är verksam. Jag visste ingenting om dessa djur och denna rörelse när jag erhöll uppdraget. Sedan jag tagit del av Riksskattenämndens skrivelser i ärendet och sett alla kontrolluppgifter, blev jag väldigt nyfiken på mink och rävm. Jag lånade en bok om pälsdjursuppfödning som jag studerade innan jag ansåg mig mogen att ge mig ut på fältet och granskningsarbetet. Jag kan betyga att de kunskaper jag därvid inhämtade var av stort värde vid granskningen av dessa rörelseidkares räkenskaper.

Om man studerar annonserna i orts- och rikspress i januari—februari månad (i synnerhet) finner man ofta annonser där det står t. ex. Johanssons bokföringsbyrå upprättar bokslut och deklamationer. Specialité: jordbruk, värdeminskning på skog etc. Alla vet att t. ex. ICA, SÅIFA, Lantbruksförbundets Driftsbyrå upprättar bokslut och deklamationer åt i stort sett vissa kategorier skattskyldiga. Är det då icke på sin plats att även vi som granskar deklamationer följer med i utvecklingen och specialiserar oss d. v. s. går ifrån det system som nu de flesta följer. Varför icke ta steget fullt ut mot branschgransk-

ning? Jag anser att branschgranskningen har stora fördelar. Bara det förhållande att vederbörande assistent har ett begränsat antal branscher gör att han har möjlighet att lära känna resp. bransch, inhämta kunskaper om branschen samt följa med i tidningar och facktidsskrifter, där man mycket ofta inte bara kan inhämta upplysningar om en branschs lönsamhet utan även under vilka förhållanden den arbetar och vilka förändringar som äger rum under årens lopp i just den branschen. En sådan anordning skulle enligt min mening inte hindra resp. assistent att fortfarande ha kvar huvudansvaret för sitt fögderi.

Inom Östersunds stad har branschgranskning ägt rum långt före taxeringsassistentorganisationens tillkomst. Jag skall i korta ordalag redogöra för huru den är upplagt. För varje rörelseidkare eller annan, vars självdeklaration skall granskas i stadens två rörelsenämnder är upplagt ett branschkort samt ett sökregisterkort. Varje bransch har ett nummer, som återfinnes å såväl branschkort som sökregisterkort, t. ex. bransch nr 1 Advokater, 2 som uppdelats i a) agenter och b) handelsresanden o. s. v. för att sluta med bransch nr 49 den s. k. slaskbranschen där alla deklarationer som icke kan inordnas i någon av grupperna placeras. Branschkortet ligger distriktvis i nummerordning. Sökregisterkortet ligger i bokstavsordning. Vederbörlig markering i inkomstlängderna sker allenast efter branschkortet och utföres under senare delen av december månad året innan taxeringsåret av respektive biträde. All komplettering av branschkortet sker i samband med markeringen i inkomstlängderna. Erinran liksom anmaning att deklarerera sker med hjälp av branschkort-

en. Granskning och föredragning sker branschvis. Efter taxeringens avslutande sorteras deklarationerna om och levereras till den lokala skattemyndigheten i föreskriven ordning.

Vid 1964 års taxering tilldelades jag deklarationer för skattskyldiga tillhörande följande kategorier: specerier, hotell- och pensionat, kiosker och åkare, vilka tillhörde distrikt inom länets samtliga fögderier. Jag hade inget särskilt biträde till mitt förfogande utan var helt beroende av de fyra biträden som dessutom i huvudsak skulle biträda taxeringsassistenterna å resp. fögderi. Eftersom gruppen ännu inte kan anses som en riktigt sluten enhet — tre assistenter sitter fortfarande kvar på sina resp. fögderier, dock under samma tak — fungerade det hela icke så bra, som jag skulle ha önskat. Varför? Skälet härför är givetvis att avstånden mellan mig och fögderierna är relativt stort och den kontakt som finnes mellan assistent och biträde icke kunde upprätthållas lika smidigt som vanligt är då assistent har ett visst biträde till sitt förfogande i rummet intill. Blir gruppen sluten kommer detta problem att lösas.

Kan man påstå att branschgranskning ger mer än icke branschgranskning? Kan man mäta resultatet av branschgranskning i siffror? Kan man påstå att branschgranskning är effektivare? Att svara på det och därvid säga ja eller nej så här på rak arm är väl att begära för mycket. Att det kan vara effektivare med branschgranskning tror jag för min del. I Östersunds stad upprättas t. ex. årligen viss statistik på droskägare och fr. o. m. 1962 års taxering jämväl å bilskolor. Denna statistik föreläggs taxeringsnämnden innan deklarationerna föredragas. Därvid lämnas uppgift jämväl på före-

gående års siffror. Statistiken delgives sedan taxeringsintendenten, som beslutar om ev. revisioner. Även om en revision som föranletts av upprättad statistik icke alltid ger resultat i annan form än värdefulla upplysningar om branschen, vill jag dock påstå att en dylik uppställning vid branschgranskning kan göras utan större besvär och tidsspillan. En annan bransch som ständigt är föremål för statistik och analyser är specieribranschen. Bitrådet kan även beträffande denna bransch upprätta en sammanställning och därest det å branschkortet finnes anteckning om vilken typ av affär vederbörande driver, snabbköp eller lanthandel, kan man redan under taxeringsperioden jämföra denna sammanställning med den av SSLF upprättade statistiken. Ett annat exempel: Därest en assistent granskar alla pälsdjursuppfödarens deklarerationer i länet kan uppföljandet av köp och försäljning av avelsdjur liksom köp och försäljning av minkmat ge resultat.

Kategorier som mycket väl lämpar sig för branschgranskning är t. ex. kiosker, speceriaffärer, manufaktur, skohandel, blomsteraffärer, hotell och pensionat, dam- och herrfrisörer, bensinstationer, urmakare, guldsmeder, sportaffärer, järnhandel, möbelaffärer, hantverkare av olika slag, pälsdjursuppfödare, jordbruk med bokföringsmässig redovisning, verkstäder, åkerier m. fl. Det finns givetvis branscher som icke kan anses lämpa sig för branschgranskning t. ex. traktorrörelse, åkerier som jämväl driver entreprenadrörelse, vissa slag av verkstäder.

När man diskuterar branschgranskning eller ej finns det givetvis olika meningar. Det har när vi man och man emellan diskuterat branschgranskning även höjts röster för att vederbörande assistent skul-

le, därest branschgranskning helt genomfördes, bli för hårt bunden ifråga om kunskaper och erfarenheter om han årligen granskar samma kategori skattskyldiga. I Kungl. Maj:ts prop. 100/1961 sid. 97 har dylikt problem behandlats. Där sägs att det kunde vara lämpligt att assistenterna med vissa års mellanrum (hur många års mellanrum sägs inte) och efter en på förhand bestämd ordning får alternera med varandra med att biträda de olika nämnderna. Detta system synes vara lämpligt också ur den synpunkten att rörelsenämnderna härigenom med jämna mellanrum tillföres personer med nya aspekter, vilket otvivelaktigt måste vara till gagn för taxeringsarbetet. Det var väl kanske icke branschgranskning utredningsmännen tänkte på när de skrev dessa rader, men branschgranskningen kan ju anordnas på samma sätt, dock med den skillnaden att taxeringsassistenten, som jag tidigare nämnt, visserligen byter branscher efter vissa år men ändock kvarsitter som ansvarig för sitt fögderi. Det anser jag vara en fördel.

Sedan står det i denna prop. emellertid något som jag ställer mig litet tveksam inför. Enl. prop. skall en fördelning av deklarerationer mellan assistenterna ske på så sätt att deklarerationer av svårare beskaffenhet kommer att falla på de mera rutinerade och erfarna assistenterna och enklare deklarerationerna på de mindre rutinerade och mindre erfarna krafterna. Hur skall man kunna uppdelat materialet i svårare och enklare branscher? De svåraste deklarerationerna, som kan taga en hel dag ja t. o. m. två dagar innan man klarat utav, vet vi vilka de är. Att det förekommer svåra och enkla deklarerationer inom så gott som varje bransch vet vi också. De svårare deklarerationerna kan, utan att

dessas tilldelas viss person, klaras utav inom varje taxeringsgrupp. 1:e taxeringsassistenten anser jag bör taga åt sig de deklamationer som är mycket tidsödande och svåra. Han bör därjämte stå till assistentgruppens förfogande därest någon önskar hjälp eller råd i sitt granskningsarbete. Hänsyn härtill måste dock tagas vid fördelningen av antalet deklamationer. Får 1:e taxeringsassistenten för stort antal deklamationer kan han inte på ett tillfredsställande sätt sköta sina uppgifter inom gruppen. När man talar om gruppen kommer man osökt att tänka på biträdet. Vid branschgranskning kan man även på ett effektivare sätt än nu utnyttja biträdet under slutet av maj månad och början av juni månad då dennes arbetsbörda något avtagit t. ex. för upprättande av sammanställningar och annan statistik till ledning vid deklamationernas föredragning inför taxeringsnämnden.

Beträffande föredragning i nämnd säger de sakkunniga att även om förhandsgranskningen av vissa deklamationer utförts av en taxeringsassistent synes hinder icke möta att annan assistent, d. v. s. den för fögderiet huvudansvarige, föredrar deklamationerna i rörelsenämnd. Vid branschgranskning bör givetvis — enligt min uppfattning — granskningsmannen föredra sitt material. Det är viktigt att föredraganden medelst statistik

över branschen lämnar redogörelse för resp. kategori innan nämnden övergår till behandling av ifrågavarande bransch. Härvid synes de verkliga ojämnheter liksom de fall där assistenten föreslagit skönstaxering böra föredragas separat inför nämnden.

En taxeringsassistent synes vid branschgranskning böra byta branscher efter högst fyra år. Den bundenhet till vissa branscher som han kan känna skulle därigenom hävas. Även 1:e taxeringsassistenten skulle, föreställer jag mig, må väl av ett sådant arrangemang.

Avslutningsvis vill jag nämna något om taxeringsassistentens arbetsbörda. När man läser den proposition som ligger till grund för 1956 års reform liksom även prop. 100/1961, synes länsstyrelserna liksom de sakkunniga ha ägnat stort utrymme för huru många deklamationer en assistent skall hinna med. Uppgifterna varierar mellan 1.200—1.500 deklamationer. Varuskattens inverkan på arbetsmängden synes däremot icke ha behandlats mera ingående. Erfarenheten har emellertid lärt mig, att ju fler rörelseidkare som äro registrerade till allmän varuskatt och ingår i en assistents arbetsmängd ju färre deklamationer bör han ha — under förutsättning att han skall ges möjlighet att nå ett godtagbart resultat.

Författaren till den i decembernumret 1964 införda artikeln "Om överväganden i taxeringsnämnd vid skönstaxering av rörelse II" har insänt följande tillägg avseende sid 530 under A: "3 Allmän varuskatt om den ej dragits av tidigare."